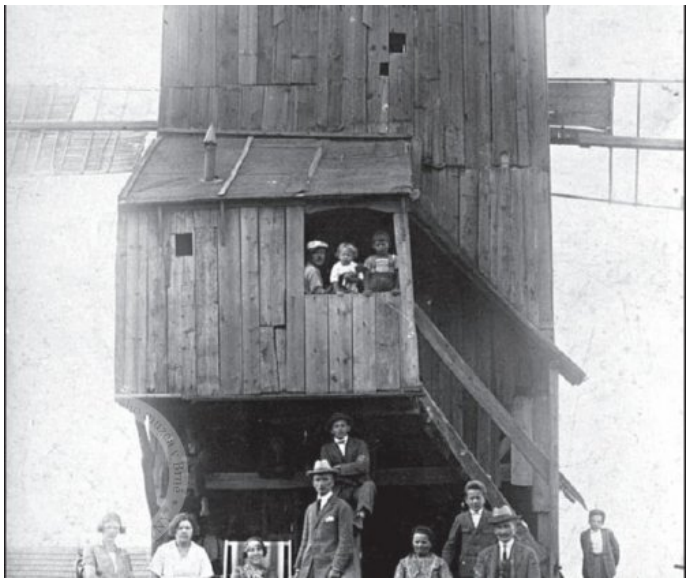
Borkovany | Detail mlýna

Identifikační údaje

Adresa	Borkovany 691 75
Okres	Břeclav
Katalogové číslo	B 36
Katastrální území	Borkovany
GPS	49° 1' 27.5'' 16° 48' 30.1''
Mapová značka	Německý / Zaniklý objekt, památník
Poloha vůči obci	jižně od obce
Číslo kulturní památky	
Přístupnost	Zaniklý
Rok stavby	1841
Rok zániku	po 1927

Stručný popis

Burian
36. BORKOVANY, o. Břeclav. Větrný mlýn j. od obce u silnice Klobouky – Borkovany. Doložen r. 1909, 1927.
Bukovanský, Kloboucký okr. 81.- Zíbrt, ČL 1926, 71.- Starý ČL 1927, 299.- Janovský, ČL 1927, 379.- Burian, 1958, 313.

Historie

Historie obecně

Borkovanský větrák (doslovný opis od Jarky Nádeníčka – Borkovanský občasník, 26.5. 1997).

Před šedesáti pěti lety zmizela zdaleka viditelná borkovanská dominanta, starý větrný větrák. Necelých 100 roků vítr severák, polák či ze které strany foukal, poháněl lopatky tohoto mlýna. Když vítr ustal, odpočíval, když foukal, mlel i v noci. Vodní mlýny na tom byly lépe, ale kde vzít v Borkovanech tolik vody, aby mohla pohánět mlýn. Ty potůčky ze Štočka a ze Záhumen stačily tak akorát doplňovat haltýř pod dědinou, aby jej nevypil z celé obce se tam pasoucí dobytek. Obilí jako hlavní zdroj obživy a krmiva pro domácí zvířata, nutil obyvatele jezdit mlet a šrotovat do okolních i vzdálených míst. Nejblíž byl těšanský Hastrmánek a dále mlýnky v Hostěrádkách a Bohumilicích. Ale malý potok, malý mlýnek a tak mletí tam trvalo dlouho a někdy také vody nestačilo. Jezdilo se až do Židlochovic, Rajhradu a dalších vzdálených míst. Větrák byl skoro v každé dědině, ale jeho kapacita stačila tak akorát pro místní obyvatele. Staré mlynářské povolání bylo velmi rozšířené a potřebné, majitelé mlýnů patřili mezi zámožnou a váženou skupinu obyvatel. Ovšem to se týkalo pánů otců ve mlýnech, kde zaměstnávali několik několik pracovníků, a ne mlynářů na větřácích či klepáčích někde na potůčku. Ti byli rádi, když uživili rodinu. A přece se i v Borkovanech našel podnikavec, který se odhodlal postavit zde větrák. Jmenoval se František Pivoda z č. 80 a nebyl v té době již nejmladší, měl na krku pět křížků a třetí ženu. Že se vyznal v ekonomice, můžeme usuzovat z toho, že všechny ženy si bral jako vdovy. Ta první Marie Langrová byla o pět roků starší než on (poprvé se vdávala v 15 letech), druhá byla Anna Šebestová a třetí Marie po Jiříčku Pivodovi (rod Pivodů byl té době v obci dosti rozšířen, bylo zde více než 10 rodin). Kolik se kterou vyženil jsem nezjišťoval, ale jistě si vše dobře spočítal.
Pustit se do stavby větřáku v té době roboty nebylo tak jednoduché. V první řadě muselo být svolení vrchnosti, dále musel být vyučen mlynářem, mýt pozemek pro stavbu a potřebné finance. Mlynářem byl, to potvrdil klobouckýmajitel větřáku Bezděk, když uvádí dlužnou částku 200 zlatých pro děti Františka Pivody, mlynáře borkovanského. Buď je měl od Pivody vypůjčené a nebo mu je dlužil za práci. V Kloboukách byly v té době větřáky čtyři. Místo si vybral celkem vhodné i když nebylo na nejvyšším kopci, ale bylo snadno dostupné, obilí se mohlo přivést na trakaři. Jelikož vybrané místo, užívané jako pastvisko, bylo obecní, byla uzavřena dohoda a sepsána smlouva jejíž doslovné znění pro informaci uvádím.
Pachtovní kontrakt.
Dnes níže psaného roku stala se mezi Franz Pivodou strany jedné- pak obcí borkovanskou strany druhé následující pachtovní smlouva a sice:
Za 1vé: Propachtovala obec borkovanská na jejím obecním pastvisku nad farní zahradou řečeném a sice ten kopec vynášejíce 15 kvadrátních sáhů (47m čtverečních) jemu Franz Pivodovi k vystavení povětrného mlejna, naproti tomu, že on Franz Pivoda se v svojím a svojich erbů jméně zavazuje za ten plac obci borkovanské každoročně 4fl (Mor. zlaté) a neb čtvrtletně jeden zlatý stříbra do obecní kase platit.
Za 2 hé: Franz Pivoda se k takovému pachtu nejen přiznává nýbrž se taky zavazuje tak dlouho jak by se jemu tento větrný mlejn od strany Slavného Vrchního ouřadu, na tom od obcí jemu propachtovanému placu na kopci nad farní zahradou vystaviti dovolil, 4 fl stříbra ročně a neb čtvrtletně 1 fl stříbra do obecní kase, zevrubně platiti.
Za 3 tí: Se taky ustanovuje, že on Franz Pivoda zavázán býti má jak v nedělní sváteční tak též i všední dni v čas služeb Božích s tím mlejnem státi a mleti, kterýžto závazek i na jeho nastupitele se vztahovati má pak.
Za 4 té: Co se toho platu dotýče tak se ustanovuje že kdyby se stalo, že by buď on Franz Pivoda tento větrný mlejn prodal a nebo někdo z jeho nastupitelů prodati měl, tak tehdy zas plac takový nazpátek obci připadne a takový plat od 4 fl stříbra též prominouti má ale za
Za 5 té: Obec sobě to právo zadržuje, že kdyby on Franz Pivoda tento větrný mlejn někomu cizímu, to jest cizozemskému odprodati chtěl tak tehdy ten plat od 4 fl stříbra prominouti má a jinší to jest větší plat a neb více se ustanoviti mu, též taky on Franz Pivoda zavázán býti má, všecky jakékoliv jméno mající že na knížecí vrchnostenské, obecní daně a povinnosti na tento větrný mlejn padnoti mohouce zevrubně platiti a vybejvati. K potvrzení toho jest obojích stran a těch k tomu dožádaných svědků vlastnoruční jmen podpisy, tak se stalo
v Borkovanech dne 10. listopadu 1841
Franz Pivoda pachtýř, Martin Turek pudmistr, Lukáš Čejka svědek, Jakub Kratochvíl rychtář, Franz Šebesta, Jakub Škrob, Gork Nádeníček, Tomáš Nádeníček ouřední, Franz Ondruj, martin Bedřich sousedi, Josef Kžela svědek.
Větrák byl postaven na pronajatém pozemku za velmi nízký poplatek. Z neznámých důvodů však jej Pivoda prodává již 24.2. 1846 místnímu občanu Jeremiáši Strachoňovi. Ten však brzy větřák opouští a umírá v Uhrách na Slovensku. Jeho žena Kateřina v roce 1852 v Kloboukách již jako vdova. Následující držitelé či nájemci se často střídali. Jako další je uváděn Jan Hönig a po jeho smrti Fridrich Göhel, který se v roce1858 oženil s Marií vdovou po Hönigovi. Již v roce 1861 je uváděn Jan Strejček z č.p. 177. V roce 1870 Martin Hejla z Pavlovic a v roce 1881 Karel Bahner, rodák z Heršpic. Toto časté střídání na větřáku jen potvrzuje, že to nebylo nijak výhodné zaměstnání a když dotyčný zjistil, že tam nezbohatne, rychle se stěhoval dál. Kolik se jich tam za těch 90 roků vystřídalo, těžko říct, ale jistě to byla pěkná řádka. Mezi posledními majiteli se zase objevuje borkovanský občan. Tentokrát to nebyl mlynář ale zedník, pan Ludvík Novotný. Co jej přimělo koncem dvacátých let našeho století (dvacátého) koupit větrák, těžko pochopíme zvláště když v té době vyměnil svůj domek (proti Pospíšilově Hospodě) za chaloupku pana T. Dobrovolného v kozí ulici. Asi se chtěl na své spolu občany dívat poněkud z vrchu. Kdo byl posledním když se větrák počátkem třicátých let rozebral, to jsem již nezjistil, ani u dalších pamětníků. Pokud to někdo ze čtenářů ví, ať nám údaje doplní, potěšila by i fotka větřáku.
Jirka Nádeníček

Příjmení mlynářů působících na mlýně

- Bahner Karel -1881
- Gobel Fridrich 1858-61
- Honig Jan
- Novotný Ludvík 1925
- Pivota František 1841-46
- Strachoň Jeremiáš 1846-
- Strejček Jan -1870

Architektura

Stav nemovitosti	Neexistuje
Typ	Německý
Dominantní stavební konstrukce	Dřevěná
Historické prvky	
Parametry	

Technologie

Technologické vybavení
Popis technologického vybavení
Technologické vybavení
Stopy po neexistující mlýnské technologii
Doplňkový provoz
Doplňkový provoz - popis
Historické prvky
Parametry

Literatura a prameny

Zajímavosti

Ostatní

Fotogalerie

Historické fotografie a pohlednice

